

УДК 336.244

УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ «ЕЛЕКТРОННА МИТНИЦЯ»

Г. Г. Переверзєва

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: ann_Pereverzeva@ukr.net

Динаміка зовнішньоторговельних зв'язків, зростання обсягів міжнародної торгівлі, посилення заходів щодо забезпечення національної безпеки, застосування сучасних інформаційних технологій – все це зумовлює необхідність реформування митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. На основі міжнародного досвіду використання сучасних інформаційних технологій в митній справі запропоновано впровадження системи «Електронна митниця» в Україні. Багатофункціональна комплексна система забезпечить не тільки електронне декларування, яке частково використовується сьогодні, а й ефективний взаємозв'язок усіх інститутів та структур митної політики. Використання зазначеної системи дозволить підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування.

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, інформаційні технології, система, електронна митниця.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ «ЭЛЕКТРОННАЯ ТАМОЖНЯ»

А. Г. Переверзєва

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского.
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600, Украина. E-mail: ann_Pereverzeva@ukr.net

Динамика внешнеторговых связей, рост объемов международной торговли, усиление мер национальной безопасности, применение современных информационных технологий – все это предопределяет необходимость реформирования таможенно-тарифного регулирования внешнеэкономической деятельности. На основе международного опыта использования современных информационных технологий в таможенном деле предложено внедрение системы «Электронная таможня» в Украине. Многофункциональная комплексная система обеспечит не только электронное декларирование, которое частично используется сегодня, но и эффективную взаимосвязь всех институтов и структур таможенной политики. Использование отмеченной системы позволит повысить качество таможенного регулирования и усовершенствовать таможенное администрирование.

Ключевые слова: таможенно-тарифное регулирование, информационные технологии, система, электронная таможня.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Сучасний етап розвитку економіки характеризується для України постійним зростанням обсягів міжнародної торгівлі, ускладненням та посиленням динаміки торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. З метою забезпечення безпеки країни і захисту загальнонаціональних інтересів будь-яка держава здійснює митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).

Митно-тарифне регулювання – сукупність митно-тарифних заходів, які використовуються як національний торговельно-економічний інструмент для регулювання зовнішньої торгівлі. Відповідно до Закону України «Про Єдиний митний тариф» основним інструментарієм регулювання ЗЕД є митний тариф, економічна значимість якого пов'язана зі здатністю впливати на ціну товару та відокремлювати національний ринок від світового шляхом підвищення рівня цін на імпортовані товари, активно впливати на конкурентоспроможність товарів [1].

Загалом митно-тарифний механізм вирішує такі задачі: мобілізація коштів у розпорядження держави; встановлення ставок експортних та імпортованих мит на товари, що переміщуються через митний кордон держави; встановлення заборон і обмежень

на ввіз і вивіз товарів; ліцензування і видача дозволів на ввезення і вивезення окремих товарів і т.д. Таким чином, митно-тарифне регулювання є одним з найбільш значущих важелів управління ринковою економікою держави. На жаль, сьогодні, існуюче регулювання не відповідає стандартам ГАТТ/СОТ. Перш за все, – це відставання митного контролю від сучасних потреб пропускну здатності та світових стандартів контролю товарів. Тривалий час займають митний огляд та період очікування визначення митної вартості. Розраховуючи митну вартість, що є базою оподаткування імпортованих товарів, іноді виникають розбіжності митних органів та інтересів учасників ЗЕД. Нерегулярне надання торгово-промисловою палатою потрібної інформації до Держмитслужби України (ДМСУ) та недотримання порядку заповнення сертифікатів створюють низку спірних питань при визначенні країни походження товарів. Корупційні діяння в митних органах призводять до зменшення надходжень до Державного бюджету [2].

Для вирішення перелічених проблемних питань, необхідно впроваджувати електронне декларування і документообіг, створивши при цьому уніфіковану базу нормативних і довідкових документів, систему автоматизованого збору, збереження і обробки інформації, а також запровадити автоматизацію митних процедур. Це дозволить швидше і якісніше

здійснювати ЗЕД, що, в свою чергу, збільшить кількість надходжень до Державного бюджету.

Отже, мета даної роботи – проаналізувати ефективність використання електронно-інформаційних систем у митній справі за кордоном і розробити етапи впровадження «електронної митниці» в Україні як пріоритетного напрямку вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі регулювання ЗЕД підтверджують нагальність удосконалення митно-тарифного регулювання. Питання митно-тарифної політики України досліджували вчені А.А. Дубініна, Ю.М. Дьомкін, І.Г. Бережняк, П.В. Дзюбенко, В.І. Глухова, Т.М. Мельник, К.І. Новікова та інші. Проблема вдосконалення митно-тарифного регулювання шляхом впровадження інформаційних технологій є не тільки актуальною з точки зору нагальності її розв'язання, а й достатньо новою серед існуючих напрацювань та запропонованих наукових концепцій [3, 4]. Вивченню зарубіжного досвіду застосування електронних технологій в митній справі присвячені публікації Г. Грица, Б. Томаса, Д. Сімсона, М. Салехі, Я. Тана та інших.

Проаналізуємо ефективність використання сучасних електронних технологій на митниці в зарубіжних країнах. В Японії автоматизована комп'ютерна система (NACCS) пов'язує воедино митні служби та учасників ЗЕД. Декларанту достатньо зі свого робочого комп'ютера ввести дані про найменування товару, країну його виготовлення, контрактної вартості, вартості транспортування і інші необхідні відомості. Після цього система відповідно до діючих ставок митних платежів, курсів валют визначає загальну суму, що підлягає сплаті за ввезений товар, і заносить отримані дані в пам'ять. Далі заявник, отримавши результати розрахунків, має можливість ще раз їх перевірити, а також перевірити правильність заповненої заявки (декларації), після чого вже подає команду на виконання.

Аналогічна система діє і в США. Необхідно відзначити, що саме американська система АКС (автоматизована комерційна система) є прототипом японської.

Митне декларування товарів у країнах ЄС може здійснюватися як шляхом використання спеціальних бланків декларацій, так і через передачу даних в електронному вигляді за спеціальною програмою NCTS (*New Computerized Transit System*). З 1 липня 2005 року в Європейському союзі електронне декларування є обов'язковим. При цьому передбачається завчасне надання декларації, а не безпосередньо на кордоні [5]. Таким чином, NCTS дає можливість надавати декларацію в електронному вигляді до прибуття вантажу на кордон, аналізувати ризики і прискорювати обробку документів (табл. 1) [6].

Введенню електронного декларування на території Російської Федерації передувало створення пілотного проекту. Експеримент здійснювався за

стандартною технологією з обмеженою кількістю учасників ЗЕД та номенклатури декларованих товарів на московській південній митниці. Згідно з результатами «пілотного» проекту час митного оформлення, включаючи огляд і випуск товару, склав 53 хвилини [6].

Таблиця 1 – Ефект від електронної митниці та торгівлі

Компоненти системи	Економія, %
Витрати на зв'язок (кур'єр, факс)	7,5
Робочий час персоналу (підвищення продуктивності)	22,3
Скорочення помилок при здійсненні митного оформлення	6,8
Прискорення платежів (скорочення фінансових витрат)	17,9
Економії на доставці товарів (менше виправлень)	21,3
Зменшення фіксованих та адміністратора платежів (за рахунок автоматизації)	24,2

Таким чином, міжнародний досвід електронного декларування заснований на використанні єдиних інформаційних центрів. Вплив людського фактора зведено до нуля, тому що система видає не тільки рекомендації, а й контролює їх виконання. Для реалізації такого плану в Україні, головною метою якого є використання інформаційних технологій замість паперових, необхідно внести зміни до Митного кодексу та інших нормативно-правових актів.

Залучення новітніх технологій в митну справу є пріоритетним завданням для Митної служби України з 1992 року. Так, за роки незалежності України регулюючі органи зазнали певних змін, проте суттєві зміни почалися з 2005 року. Уряд держави наголошує про нагальність розробки принципів побудови системи „Електронна митниця”. Сьогодні, частково використовується електронне декларування, проте основною потребою являється створення єдиної системи, яка забезпечувала б ефективний взаємозв'язок всіх інститутів та структур митної політики. Організація і проведення цієї роботи потребує єдиного підходу та комплексного вирішення.

Перш за все, ця система повинна стати елементом електронного уряду держави, тобто вона повинна виступати головним механізмом митно-тарифного регулювання замість додатка до митних процедур, як це було з електронним декларуванням.

Складовими елементами «Електронної митниці» повинні буди спеціалізовані підсистеми (рис. 1). Це, в свою чергу, полегшить функціонування єдиної структури, так як кожен підрозділ матиме свої функціональні обов'язки та сферу діяльності.

Для реалізації представленої системи вважаємо за доцільне розробити розширений детальний план переведення митної служби України на інформаційні технології, відмови від паперових технологій, введення контрольної системи, яка буде охоплювати

всі сфери митної діяльності та стане базою для прийняття управлінських рішень.

Пропонуємо реалізувати проект «Електронна митниця» в чотири етапи.

Першим етапом впровадження цієї системи в дію є залучення нових інформаційних технологій та, відповідно, сучасної матеріальної бази, яка дозволить побудувати модернізовану багаторівневу систему з відомчою телекомунікаційною мережею, забезпеченою комплексною системою захисту інформації.

Рисунок 1 – Основні елементи системи «Електронна митниця»

Сьогодні існує низка технологічних та технічних проблем, які є перешкодою для широкомасштабного введення процедур інформаційних технологій. Проте забезпечення необхідного фінансування є розв'язком усіх проблемних питань на шляху реалізації цього проекту.

Україна повинна тісно співпрацювати з іншими країнами, що дасть змогу залучити новітні технології на основі домовленостей. Основною метою даного етапу стане створення бази для «електронного митного середовища», тобто включити нові електронні системи: системи контролю за імпортом і за експортом; транзитна система; системи реєстрації та ідентифікації економічних операторів; системи уповноважених економічних операторів. Проте цей список не повинен обмежуватися лише даними системами.

Другий етап присвячений вирішенню питань «Електронної митниці», що пов'язані із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Потрібно створити Єдиний митний інформаційний портал та Єдину електронну точку доступу. Повна реалізація цього плану має забезпечити ефективну комунікацію між

суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами і створити умови для більш швидкого обміну інформацією між митними органами та ДМСУ. Також використання цих систем створить додаткові канали зв'язку з підрозділами уряду держави та іншими країнами в цілому.

Третій етап повинен стосуватися саме оновлення Митного Кодексу України. На даному етапі в законодавстві України не визначені концептуальні засади правового регулювання процесів інформаційної взаємодії органів державної влади і засади управління інформаційними відносинами. Майже всі центральні органи виконавчої влади мають право отримувати від інших органів влади інформацію для виконання своїх повноважень, але практично жоден, в тому числі Держмитслужба, немає обов'язків щодо формування відповідних електронних інформаційних ресурсів, порядку їх обліку, супроводження та використання. Тому необхідно прийняти низку змін у митному законодавстві, що дозволить створити повністю автоматизовану систему експорту та імпорту. Як наслідок – після реалізації цього етапу майже всі митні декларації будуть подаватися та оброблятися в електронному вигляді, а паперові декларації будуть застосовуватися як виняток. Електронне декларування включатиме:

- декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної митної декларації та інших електронних документів;
- митний контроль та оформлення товарів і транспортних засобів на підставі поданих електронних документів.

Завершальним етапом в реалізації цього проекту є створення Єдиного електронного простору, який включатиме в себе всі елементи електронної митниці, що створить без паперове середовище для митниці та міжнародної торгівлі. В рамках цієї системи будь-яка митна інформація, що стосується імпортованих товарів, має надаватися лише один раз, а товари проходять митний та інші види контролю з боку правоохоронних органів, прикордонних служб, ветеринарної та екологічних інспекцій в один час та в одному місці.

Зрозуміло, що всі ці нововведення потребують активного інституційного розвитку самої митної служби.

Отже, проект «Електронна митниця» – це новий підхід до регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Процедура митно-тарифного контролю буде значно простіша та прозоріша. Скорочення часу митного оформлення дозволить вивільнити робочий час посадових осіб митниці, що сприятиме більш ефективному функціонуванню митних органів. Представлена новація забезпечує подання електронних документів з робочого місця незалежно від країни відправлення чи ввезення товару. Співпраця з іншими структурами дозволяє ефективно приймати рішення щодо визначення того чи іншого інструменту регулювання.

ВИСНОВКИ. У зв'язку з інтенсивним розвитком міжнародних господарських зв'язків митно-тарифне

регулювання ЗЕД в Україні потребує нових підходів і інструментів для прийняття ефективних управлінських рішень в сфері регулювання зовнішньоекономічними зв'язками як на світовому так і на національному рівні. Міжнародний досвід регулювання ЗЕД свідчить, що більшість розвинених країн впроваджують новітні інформаційні технології у сферу митної політики. Тому було запропоновано перехід до системи «Електронна митниця», яка є одним з пріоритетних напрямків удосконалення митно-тарифного регулювання.

Електронна митниця – це комплексна багатофункціональна система, яка поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування. Використання даної системи дозволяє:

- зменшити час на митні процедури;
- перейти на безпаперове оформлення;
- взаємодіяти з інформаційними системами різних установ та державних організацій України;
- розвивати міжнародне співробітництво;
- зменшити тіньовий сектор у зовнішній торгівлі;
- збільшити митні надходження до Державного бюджету України.

IMPROVEMENT OF CUSTOMS TARIFF REGULATION IN UKRAINE THROUGH THE INTRODUCTION OF «E-CUSTOMS»

A. Pereverzeva

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: ann_Pereverzeva@ukr.net

Dynamics of foreign trade, growth in international trade, increased national security measures, the use of modern information technology, all this determines the need for reform of customs and tariff regulation of foreign economic activity. On the basis of international experience in the use of modern information technology in customs was suggested the introduction of the "Electronic Customs" in Ukraine. Multi-functional integrated system will provide not only the electronic declaration, which is partially in use today, but also an effective interconnection of all institutions and customs policy. Using the award system will improve the quality of customs regulation and improve customs administration.

Key words: customs and tariff regulation, information technology, systems, e-customs.

REFERENCES

1. A law of Ukraine «About the unique custom tariff» [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2097-12> [in Russian]
2. Pashko P.V., Pisnoy P.Y. Customs policy and custom safety of Ukraine // *Finances of Ukraine*. – 2006. – № 1. – PP. 74–86. [in Russian]
3. Mel'nik T.M. Directions of perfection of the custom-tariff adjusting of foreign trade are in Ukraine // *Forming of market relations in Ukraine*. – 2005. – № 11. – PP. 110–118. [in Russian]
4. Shakhov A.V., Piterskaya V.M. Optimization of the tariff adjusting of a custom-transport activity of

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Єдиний митний тариф» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2097-12>
2. Пашко П.В., Пісной П.Я. Митна політика та митна безпека України // *Фінанси України*. – 2006. – № 1. – С. 74–86.
3. Мельник Т.М. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2005. – № 11. – С. 110–118.
4. Шахов А.В., Питерская В.М. Оптимизация тарифного регулирования таможенно-транспортной деятельности Украины // *Таможня и ВЭД*. – 2008. – № 7. – С. 183–195.
5. Электронное декларирование [Электронный ресурс]. – 2008. – Режим доступу: <http://gov.cap.ru/hierarchy.asp?page=/11233/86831/>
6. Гриц Г. Электронное будущее таможенного декларирования // *Таможня и ВЭД*. – № 7. – 2005. – С. 18–21.

- Ukraine // *Custom and VED*. – 2008. – № 7. – PP. 183–195. [in Russian]
5. Electronic declaration [Electronic resource]. – 2008. Access mode: <http://gov.cap.ru/hierarchy.asp?page=/11233/86831/> [in Russian]
6. Gric G. Electronic future of customs declaration // *Custom and VED*. – № 7. – 2005. – PP. 18–21. [in Russian]

Стаття надійшла 23.04.12.

Рекомендовано до друку
к.т.н., доц. Морозом М.М.